

Studiul epistolei către Evrei – W.J. Ouweneel

Introducere

Cartea aceasta este un comentariu la epistola către Evrei. Epistola către Evrei este una din cărțile cele mai sublimă, dar și cele mai grele ale Noului Testament. Ea este sublimă pentru faptul că ea schițează un portret măreț al Domnului Isus. Nici o altă carte, probabil cu excepția Evangheliei după Ioan, nu este dedicată așa de mult gloriilor Persoanei Domnului Isus, așa cum este această carte. Ne sunt arătate gloriile Persoanei Sale în dumnezeirea Lui și în umanitatea Lui, în caracterul lor veșnic și oficial ca Om pe pământ și acum și în cer. Dar ea este și o carte grea. Ea se ocupă cu evenimentele și serviciul divin israelit din trecut, din Vechiul Testament. Ea pătrunde adânc în tainele planurilor lui Dumnezeu, în binecuvântările credincioșilor și în gloriile Domnului Isus. Urmează expuneri de dovezi lungi și complicate, pentru a clarifica întrebările grele. Dar cine se ostenește să urmeze studiul scriitorului și cine se încrede în Domnul Însuși și în Duhul Său, dacă îi lipsește lumina și înțelepciunea, acela va face descoperiri mărețe în această carte. El are parte de perspective cum rar se găsesc în Scriptură. El primește ochi pentru unitatea minunată a Vechiului și Noului Testament. El primește înțelegere în privilegiile mărețe ale credinciosului creștin. El devine un rob folositor al lui Dumnezeu care învață să se închine Domnului Isus în Locul Preasfânt cu mai multă înțelegere. El învață ce înseamnă Locul Preasfânt și cum poate intra în el. El află câtă valoare acordă Dumnezeu lucrării de împăcare făcută de Hristos, ca omul să se poată apropia de El; la fel cum în Vechiul Testament preoții se apropiau de Dumnezeu în Cortul din pustie.

Aceasta este o temă grea, dar minunată. M-am gândit mult sub ce formă trebuie să prezint comentariul la epistola către Evrei. Pe de o parte nu voiam să renunț la pătrunderea în adâncimea pe care am descoperit-o în epistola către Evrei, numai pentru a face ușor de înțeles acest comentariu. Pe de altă parte am vrut cu plăcere să evit ca cititorii mai puțin familiarizați cu subiectul să se împotmolească repede în studii grele. De aceea am scris două „cărți”: pentru fiecare pasaj dau mai întâi un comentariu simplu sub formă de cuvinte-cheie și privire de ansamblu, care lasă să se recunoască pe cât posibil de simplu înțelesurile diferite și interdependențele. După aceea dau o interpretare detaliată, în care încerc să sondez straturile cele mai adânci ale textului biblic. Acest al doilea comentariu este sub două aspecte: a) înțelesul direct al textului de bază, intenția textului în limba greacă și eventualele variante de manuscrise; b) conținutul doctrinar al textului.

Fiecare studiu este precedat de zece întrebări, care pot fi dezbătute de exemplu în comun în cercurile biblice sau în studiul biblic personal.

Remarci generale

La începutul fiecărui pasaj nou al epistolei către Evreu ar trebui ca la începutul studiului dumneavoastră să vă rugați pentru călăuzirea și puterea Duhului Sfânt. Să fiți permanent conștienți că sunteți preocupați cu Cuvântul lui Dumnezeu. Gândiți-vă că în această epistolă este vorba de Persoana și lucrarea Domnului Isus. De aceea căutați să descoperiți tot mai multe despre El, pentru ca El să ia tot mai mult chip în dumneavoastră.

Nu studiați prea mult simultan; nu citiți deodată o parte prea mare din această carte, căci atunci nu mai aveți câștig din conținutul cărții. Cartea este împărțită într-o serie de „studii”; nu prelucrați succesiv mai mult decât un studiu.

Dacă la începutul unui capitol sunt întrebări sau teme, atunci rezolvați-le mai întâi pe acestea. Aceasta vă conduce să citiți și să studiați mai întâi textul biblic, să cercetați contextul și să recunoașteți problemele, înainte de a citi mai departe studiul. Aceasta vă păzește de o însușire oarbă a comentariului, fără ca personal să nu fi meditat temeinic asupra textului. Ceea ce descoperi personal activ are mai multă valoare decât ceea ce preiei pasiv de la alții.

Începeți studiul epistolei către Evrei în felul următor:

Citiți mai întâi liniștit și atent deodată întreaga epistolă. În felul acesta primiți o impresie despre stilul și conținutul epistolei. Cel mai bine este dacă citiți epistola cu glas scăzut. Dacă vreți să vă faceți notițe în cadrul acestui studiu, atunci limitați-vă la minimum.

După aceea citiți epistola din nou și faceți remarci detaliate:

- despre cuvintele-cheie și afirmațiile centrale ale textului;
- despre subiectul principal și subiectele diferitelor părți ale epistolei;
- despre împărțirea în pasaje preponderent doctrinare și preponderent practice ale epistolei.

Dacă ați făcut aceste studii preliminare importante și necesare, veți fi în stare să faceți o împărțire simplă a epistolei.

Acest comentariu se poate studia după aceea în felul următor:

În fiecare studiu prelucrați mai întâi întrebările introductive și comentariul scurt, ușor (scris mare).

Prelucrați în felul acesta toate studiile și treceți mai întâi peste comentariul verset cu verset (scris mic).

Începeți acum încă o dată de la început și studiați complet fiecare studiu (scris mic și mare).

Studiul 1: Întrebări introductive

Cine citește simplu Biblia, fără să fie inițiat în ea, poate cu siguranță prin aceasta să primească o binecuvântare mare, dar foarte ușor i se poate întâmpla ca famenului etiopian, care a citit cartea Isaia fără să aibă vreun ajutor și realmente nu a avut nici o idee despre cine vorbea profetul (Faptele apostolilor 8.30,31,34). Cine vrea să studieze mai temeinic o carte a Bibliei trebuie mai întâi să se ocupe cu un număr de „întrebări introductive”. Dacă primim o scrisoare, de regulă este clar de la cine vine scrisoarea, cui îi este adresată și ce conține ea. Dar dacă descoperim în podul casei o scrisoare veche, conținutul ei poate să ne fie foarte ciudat. Atunci vom cerceta mai întâi cine ar fi putut scrie scrisoarea, cui i-a fost adresată și care a fost fundalul și motivul scrierii ei, pentru ca să înțelegem cel puțin într-o oarecare măsură conținutul ei.

La fel este și cu o scrisoare (epistolă) din Noul Testament. Și aceasta este o scriere veche, al cărei conținut ne interesează în mare măsură, pentru că știm că avem a face cu Cuvântul lui Dumnezeu. Dar, pentru a putea înțelege bine conținutul scrisorii, dorim mai întâi să știm ceva mai mult despre scriitor, despre destinatari, despre timpul și locul redactării, despre planul secund și motivul scrisorii. Uneori aceasta este destul de simplu, căci cele mai multe scrisori (epistole) din Noul Testament încep cu prezentarea scriitorului și a destinatarilor (de exemplu: „Pavel ... către Timotei”). Deseori nu este greu să se recunoască fundalul și motivul scrisorii. Dar tocmai în epistola către Evrei este foarte greu aceasta. Tocmai pentru o astfel de carte grea a Bibliei am vrea să știm ceva mai mult despre fundal, pentru a putea înțelege mai bine conținutul! Vrem să vedem ce putem găsi.

==> Teme

Înainte de a începe să citești cele ce urmează cercetați temeinic epistola cu privire la următoarele întrebări:

1. Cine este scriitorul epistolei?
2. Cine sunt destinatarii respectiv cine au fost primii cititori ai epistolei?
3. Când și unde a fost scrisă epistola?

1. Scriitorul epistolei

Epistola către Evrei nu ne numește scriitorul, ci – în ceea ce privește subiectul – ea începe imediat relatarea. Cu toate acestea din epistolă putem deduce unele particularități ale scriitorului:

El era un om cu o mare dotare literară, căci dintre toți scriitorii nou-testamentali el scrie folosind cel mai bine limba greacă clasică;

El cunoștea foarte bine Vechiul Testament, pe care el îl citează în mod obișnuit din așa-numita Septuaginta (LXX), traducerea greacă a Vechiului Testament. Această traducere a fost făcută de iudei cu câteva secole înainte de nașterea lui Hristos;

Introducere (1)

El era un iudeu, căci el se așează pe aceeași treaptă cu cititorii lui iudei, deseori se face una cu ei (vezi de exemplu „nouă” în Evrei 1.1);

El nu făcea parte din cercul direct al ucenicilor Domnului Isus, căci el însuși se consideră făcând parte din aceia care au primit mântuirea prin ucenici (Evrei 2.3);

El nu se numește apostol. Dar aceasta nu spune încă prea mult, căci el nu-i numește așa nici pe apostolii propriu-ziși, ci îi numește „martori” (Evrei 2.3). Vom vedea că aceasta trebuie să aibă a face cu faptul că în această epistolă numai Hristos este prezentat ca Apostol (Evrei 3.1), dinaintea căruia toți ceilalți trebuie să se dea la o parte;

El se prezintă ca „învățător”, adică, comentator al Cuvântului lui Dumnezeu (în acest caz este Vechiul Testament);

El era un cunoscut și însoțitor al lui Timotei (Evrei 13.23).

Aceste indicii sunt insuficiente ca să numim o anumită persoană ca scriitor. De aceea mai întâi punem întrebarea: Pe cine a considerat Biserica creștină de demult ca scriitor? Părerile se limitează la două persoane: Barnaba sau Pavel. Prima interpretare descinde de la părintele bisericii Tertulian (începutul secolului al treilea). Locul unde el atribuie epistola către Evrei lui Barnaba (De pudicitia, 20) este și singurul unde el amintește într-adevăr epistola către Evrei. El este de părere că, cu toate că epistola către Evrei stă mai presus decât „Păstorul lui Herma” (o carte apocrifă), că epistola nu poate fi pusă pe aceeași treaptă cu scrierile lui Pavel, pe care el de altfel le citează foarte detaliat. Hieronymus (sfârșitul secolului 4) este dimpotrivă de părere că interpretarea lui Tertulian referitoare la calitatea de autor a epistolei către Evrei era o interpretare pur personală (De viris illustribus, capitolul Pavel). Este însă o culegere de predici în limba latină din secolul 4, probabil din Spania, în care epistola către Evrei este atribuită lui Barnaba. Sunt de asemenea indicii că în creștinătatea de vest de mai multe ori au fost îndoieli referitoare la calitatea de autor paulinică, în timp ce în răsărit în general s-a ținut cu tărie la calitatea de autor a lui Pavel (vezi mai jos). Eusebiu (sfârșitul secolului 3) considera personal că Pavel a scris epistola, dar el relatează că biserica din Roma se îndoia de faptul acesta în timpul lui. Epistola către Evrei nu este amintită nici în canonul african de mai târziu. Hilarius (mijlocul secolului 4) a privit cartea ca fiind într-adevăr canonică, dar el niciodată nu o citează ca fiind paulinică. Hieronymus și Augustinus (în jurul anului 400) atribuie lui Pavel Epistola către Evrei, însă fără convingere proprie mare, ci mai mult sub influența bisericii din răsărit. Pare că acolo de foarte timpuriu epistola către Evrei a fost atribuită lui Pavel. Conform lui Eusebius (Historia Ecclesiae VI, 14) epistola către Evrei a fost atribuită lui Pavel de către Clemens din Alexandria (în jurul anului 200). Acesta la rândul lui ar fi învățat aceasta de la „bătrânul preafericit” Pantaenus, acesta era probabil antecedentul lui în Alexandria. Eusebius (VI, 25) citează și pe Origenes, potrivit căruia gândurile epistolei către Evrei sunt paulinice. Însă Origenes nu-și putea imagina că aceasta este valabil și pentru stil. El era de părere că probabil un elev al lui Pavel a scris în propriul lui stil gândurile lui Pavel. Origenes spunea că nu trebuie să ai îndoieli dacă o biserică sau alta – ca de exemplu cea din Alexandria – atribuia lui Pavel epistola către Evrei. Dar când el însuși s-a exteriorizat cu privire la această întrebare, a scris cuvintele devenite celebre: „... dar cine a fost cu adevărat cel care a scris epistola știe numai Dumnezeu.” Origenes cunoștea de asemenea oameni care considerau ca scriitori pe Clemens din Roma sau pe Luca; pe primul probabil din cauză că el deseori a citat epistola către Evrei, pe al doilea probabil din cauză că Clemens din Alexandria a spus că Pavel a scris

epistola către Evrei și Luca a tradus-o în greacă. Conform lui Origenes biserica din răsărit acorda drepturile de autor lui Pavel. În renumitul Chester Beatty Papyrus P46 găsim epistola către Evrei printre epistolele lui Pavel, și anume imediat după epistola către Romani. În cele mai multe manuscrise grecești de odinioară găsim epistola către Evrei după epistola a doua către Tesaloniceni și înainte de epistolele personale ale lui Pavel. Conciliile din Hippo Regius (393) și Karthago (397 și 419) au considerat Epistola către Evrei ca fiind paulinică. Aceasta a rămas așa până la Reformă, când atât Luther cât și Calvin au pus la îndoială drepturile de autor paulinic ale epistola către Evrei. Luther și alții au fost de părere că Apolo ar fi scriitorul. Hugo de Groot și Delitzsch s-au gândit la Luca și alții, scriitori de mai târziu s-au gândit la Petru, Silvanus (Sila), Filip sau Acuila și Priscila.

Nu are nici un sens să tratăm toate propunerile care au fost făcut cu privire la drepturile de autor ale epistolei către Evrei. Numim numai pe cele mai importante:

Sila sau Apolo: Ei fac parte din cercul lui Pavel, erau cunoscuți și iubiți în Biserica de la început, erau însoțitori ai lui Timotei și trebuie să fi fost foarte cunoscători ai Vechiului Testament. Însă aceasta este totodată totul. Acestea sunt presupuneri interesante, dar nu sunt indicii concrete pentru aceasta. Și ceea ce este și mai important este că nu sunt tradiții vechi care să sprijine aceste presupuneri.

Luca: Această presupunere își are originea într-o tradiție veche, dar foarte slabă (vezi mai sus). Sunt concordanțe literare cu evanghelia după Luca și cu Faptele apostolilor. Dar și în ceea ce privește conținutul sunt anumite concordanțe: atât epistola către Evrei cât și evanghelia după Luca pun accentul pe Hristos ca Fiul Omului și pe importanța serviciilor la Templu și a serviciilor divine: nu la împlinire Luca începe și sfârșește cu scena de la Templu. El pune accent și pe filiațiunea credincioșilor (vezi și tratarea acestei întrebări în continuare în epistolă). Însă legăturile sunt prea slabe pentru ca numai pe baza „referirilor” să se vorbească despre un scriitor comun.

Barnaba: Această presupunere își are originea într-o tradiție veche a timpurilor creștine de început. Căci Tertulian dă impresia că ideea că Barnaba ar fi scris epistola către Evrei descinde deja dintr-un timp cu mult înainte de el. Însă această tradiție era cunoscută numai în creștinătatea din vest. Presupunerea, că Barnaba ar trebui să fie scriitorul, este interesantă, deoarece el ca levit (Faptele apostolilor 4.36) era desigur foarte familiarizat cu serviciul la Templu; cu toate că desigur nu trebuie să se uite că epistola către Evrei nu vorbește atât de mult despre serviciul la Templu din timpul redactării ei, cât mai degrabă de slujba vechi-testamentală din Cortul din pustie. O problemă, care rezultă cu privire la Barnaba, constă în aceea că Barnaba trebuie să fi fost un locuitor al Ierusalimului, conform cu Faptele apostolilor 4, așa că el probabil L-a cunoscut și L-a auzit personal pe Domnul Isus. Însă aceasta este în contradicție cu Evrei 2.3, unde vorbește cineva care nu a primit Evanghelia despre Domnul Isus, atunci când El era încă pe pământ. Dar și aceasta este o dovadă contrară decisivă la fel de puțin precum sunt și indiciile referitoare la calitatea de autor a lui Barnaba.

Pavel: Această presupunere este sprijinită de următoarele reflecții:

Presupunerea se bazează pe o tradiție care merge în urmă până la timpurile creștine cele mai de demult și după cum se pare de mult timp a avut mulți adepți.

Pavel corespunde tuturor însușirilor deduse din epistola către Evrei: iudeu, însoțitor al lui Timotei, aptitudini literare mari și cunoștințe mari ale Vechiului Testament.

Scriitorul epistolei către Evrei vorbește în mod foarte deosebit ca „învățător”. El învață așa cum nimeni altul nu poate face, în afară de Pavel. Între scriitorii nou-testamentali Petru este mai mult un „păstor” (compară cu 1 Petru 5.1-4) și Ioan oferă o cu totul altă formă de învățătură decât Pavel și decât epistola către Evrei. Nimeni în afară de Pavel nu se putea numi „învățător al națiunilor” (1 Timotei 2.7; 2 Timotei 1.11). Desigur această expresie se referă în primul rând la păgâni și nu la iudei, dar Pavel a fost trimis și la iudei (Faptele apostolilor 9.15; 26.17).

Scriitorul Epistolei către Evrei nu se numește apostol. Însă aceasta nu oferă nici o obiecție împotriva calității de autor a lui Pavel:

- Chiar și cei doisprezece nu sunt numiți „apostoli” în Evrei 2 și 3.
- Epistola către Evrei pare să evite denumirea „apostol” pentru a lăsa să cadă toată lumina pe Apostolul, Isus (Evrei 3.1). Argumentul acesta a fost folosit deja de Clemens din Alexandria. De asemenea epistolele lui Pavel nu vorbesc întotdeauna despre apostolatul lui. Pavel renunță la aceasta acolo unde el nu trebuia să se refere la apostolatul său. Când Pavel se referă la apostolatul său, atunci el face aceasta ori pentru a da porunci și îndemnuri cu autoritate apostolică, ori ca apostol să facă cunoscut descoperiri noi. În epistola către Evrei nu este niciuna din aceste două situații; găsim aici pe comentatorul inspirat al Vechiului Testament și nu pe descoperitorul tainelor Noului Testament. Chiar dacă Pavel avea o misiune printre iudei, totuși apostolatul lui nu era orientat spre circumcizie (ca la Petru), ci categoric spre națiuni (Galateni 2.7,8; Romani 11.13). Deci el putea cu greu să se refere față de creștinii iudei la apostolatul lui – cu toate că pe de altă parte el avea dreptul la aceasta, dacă Domnul l-a chemat să se adreseze iudeilor cu învățătură și îndemnuri. Chiar și Petru, apostolul circumciziei, s-a adresat națiunilor în Faptele apostolilor 10.

Așa cum vom vedea, epistola către Evrei conține o ultimă atenționare pentru creștinii convertiți provenind din iudaism; o atenționare pe care noi o așteptăm de la cineva care îi iubeste, ca Pavel, mai mult decât oricine altul (vezi Faptele apostolilor 21.13; Romani 9.1-3; 10.1; 11.13,14; 1 Corinteni 9.20,22).

Epistola către Evrei se încheie cu o dorință de binecuvântare („Harul fie cu voi toți!”, Evrei 13.25), ceea ce este specific pentru epistolele lui Pavel.

În mod ciudat în literatură s-a ținut mult prea puțin seama că singura referire în Noul Testament pentru calitatea de autor a unei epistole pare să stea tocmai în legătură cu epistola către Evrei. Petru, care după părerea mea (din motive pe care aici nu le pot explica mai

Introducere (1)

detaliat) în concordanță cu chemarea lui scrie cele două epistole ale sale creștinilor iudei, spune categoric în 2 Petru 3.15,16 că „fratele nostru preaiubit Pavel” a scris o scrisoare aceluiași creștin iudei: Petru spune, că această scrisoare vorbește despre teme asemănătoare ca 2 Petru 3 (compară 2 Petru 3.7 cu Evrei 12.26,27; 2 Petru 3.11-15a cu Evrei 10.23-25; 12.28; 2 Petru 3.16 cu Evrei 5.11). Deci în orice caz Pavel a scris o scrisoare evreilor, și este greu de presupus că această scrisoare s-a pierdut.

Însă începând de la Reformă sunt îndoieli cu privire la calitatea de autor a lui Pavel. Vrem să prezentăm pe cele mai importante:

Anonimitatea epistolei către Evrei contrazice obiceiul lui Pavel. – Aceasta este corect. Însă după părerea mea aceasta se poate explica prin caracterul deosebit al epistolei. Epistolele lui Pavel sunt adresate ori conlucrătorilor ori adunărilor dintre națiuni (chiar dacă în aceste adunări sunt și creștini dintre iudei). Însă epistola către Evrei este ca atare adresată creștinilor iudei, pentru care Pavel nu a avut o misiune specială; în afară de aceasta el nu apare aici, cum s-a amintit, ca apostol, ci ca învățător. Ambele motive sunt suficiente pentru ca în acest caz deosebit el ca persoană să treacă în anonimitate. La aceasta se adaugă faptul că epistola pune accent mare pe gloria Domnului Isus, căci epistola începe tocmai cu aceasta – la fel cum face evanghelia după Ioan și epistola întâia a lui Ioan – în timp ce în Apocalipsa este din nou necesară facerea cunoscut a calității de autor a lui Ioan. La începutul epistolei către Evrei nu este vorba că scriitorul vrea să ofere ceva deosebit, ci că Dumnezeu Însuși a vorbit atunci și anume în Fiul (Evrei 1.1; vezi și Evrei 2.3).

Se folosește o greacă mai mult clasică decât la Pavel. Stilul este mai cursiv decât la Pavel. – Desigur acest argument trebuie luat în serios, cu toate că întotdeauna este greu să stabilești concret așa ceva și diferențele de stil să le pui deseori în strânsă legătură cu subiectul unei cărți. Este posibil să se explice diferențele literare prin lucrarea unui redactor, la fel cum se face cu diferențele literare enorme între prima și a doua epistolă a lui Petru. Am amintit deja și presupunerea că epistola către Evrei a fost scrisă inițial în ebraică/aramaică și mai târziu a fost tradusă de altcineva în greaca clasică; dar aceasta este puțin probabil (vezi mai jos).

Evrei 2.3 este cuvântul unuia care niciodată nu a avut o întâlnire personală cu Domnul Isus, ceea ce aceasta nu este valabil pentru Pavel. Argumentul acesta a fost suficient pentru Calvin ca să respingă caracterul de autor paulinic al epistolei către Evrei. – Argumentul acesta a fost preluat cu mare vehemență începând de la Calvin, dar mie mi se pare să nu fie decisiv. Este desigur adevărat că Pavel, cu toate că el nu l-a cunoscut pe Domnul Isus în carne (2 Corinteni 5.16), a avut o întâlnire personală cu Hristos ca Omul glorificat în cer, pe drumul spre Damasc și în alte ocazii (Faptele apostolilor 9.4,5; 22.7,8,18-21; 26.14-19; compară cu Faptele apostolilor 18.9; 23.11). Pavel își amintește deseori de aceasta în epistolele sale (1 Corinteni 9.1; 15.8; Galateni 1.12,15,16). Dar sunt motive care nu pot fi trecute cu vederea, pentru care el (presupunând că el a scris epistola către Evrei) în Evrei 2.3 nu se poate referi la aceste întâlniri:

Introducere (1)

- Hristos a dat din cer lui Pavel descoperiri deosebite, ca niciunui altuia dintre apostoli, de exemplu unitatea Adunării pe pământ și cu un Hristos glorificat – dar tocmai aceste descoperiri nu sunt subiectul epistolei către Evrei (vezi mai jos);

- În Evrei 2.3 este vorba despre ceea ce Domnul a învățat pe pământ pe ucenicii Săi. Aceasta a fost dat mai departe exclusiv prin ucenici, și lui Pavel, care (dacă el este scriitorul) se așează smerit pe aceeași treaptă cu restul poporului și prin aceasta se deosebește de ucenicii care au văzut și au auzit pe Domnul aici pe pământ. Pavel era un martor al Domnului glorificat în cer, dar cei doisprezece ucenici erau martori ai unui Domn smerit pe pământ.

Sunt diferențe doctrinare mari între epistolele lui Pavel și epistola către Evrei. – Aceasta este adevărat fără nici o îndoială, dar sunt și concordanțe mari. Doresc să încep cu acestea din urmă:

- Hristos în existența Lui veșnică și ca Creator (Evrei 1.2,3; 1 Corinteni 8.6; 2 Corinteni 4.4; Coloseni 1.15-17);
- Smerirea Sa de Sine (Evrei 2.14-17; Romani 8.3; Galateni 4.4; Filipeni 2.7);
- Ascultarea Sa (Evrei 5.8; Romani 5.19; Filipeni 2.8);
- Jertfa Lui proprie (Evrei 9.8; 1 Corinteni 5.7; Efeseni 5.2);
- Glorificarea Lui la dreapta lui Dumnezeu (Evrei 1.3; 8.1; 10.12; 12.2; Romani 8.34; Efeseni 1.20; Coloseni 3.1);
- El este pus peste toate ca Fiu al Omului (Evrei 2.6-9; 1 Corinteni 15.28; Efeseni 1.10-22);
- Puterea nimicitoare a lucrării lui Hristos (Evrei 2.14; 9.26; Romani 6.6; 2 Timotei 1.10);
- Vorbiri simbolice asemănătoare (Evrei 4.12 și Efeseni 6.17; Evrei 12.1 și 1 Corinteni 9.24);
- Noul legământ (Evrei 8.6; 2 Corinteni 3.6-11);
- Exemplul despre credința lui Avraam (Evrei 11.11,12,17-19; Romani 4.17-20);
- Darurile Duhului (Evrei 2.4; 1 Corinteni 12.11);
- Cel drept va trăi prin credință (Evrei 10.38; Romani 1.17; Galateni 3.11); și alte citate (Evrei 10.30 și Romani 12.19); sfârșitul legii (ceremoniale) (mai ales capitolele 9 și 10; Romani 7; Galateni 5; Coloseni 2.16,17);

Pe lângă aceasta s-au făcut referiri și la diferențe mari, și anume la acele subiecte care sunt foarte specifice lui Pavel, dar care lipsesc în epistola către Evrei. Pe de altă parte s-a atras atenția cu privire la subiecte care într-adevăr sunt specifice pentru epistola către Evrei, dar care lipsesc în celelalte epistole paulinice. În ceea ce privește primul reproș, în epistola către Evrei lipsesc următoarele subiecte:

- Învățătura despre Adunare ca trup al lui Hristos, făcută una cu Omul glorificat în cer; - pe de altă parte nici o altă epistolă, în afară de epistolele lui Pavel, nu conține vreo referire la Biserica (mondială) a lui Dumnezeu, în timp ce aceasta este amintită în epistola către Evrei (Evrei 12.23):

- Învățătura despre locuirea Duhului Sfânt în fiecare credincios personal și în Biserică ca întreg; învățătura despre paternitatea lui Dumnezeu cu privire la credincioși, căci în Evrei 12.4-11 este folosită numai imaginea unui tată.

Noi trebuie însă să ne gândim că aceste adevăruri nu se întâlnesc în toate epistolele lui Pavel. În afară de aceasta este un motiv rațional pentru care ele nu sunt amintite în epistola către Evrei. Aceste adevăruri sunt adevăruri în mod deosebit creștine, pe care Vechiul Testament le-a cunoscut numai puțin sau chiar deloc. Epistola către Evrei oferă tocmai o interpretare creștină a Vechiului Testament. De aceea impresionează faptul că în această epistolă se tratează subiecte pe care nu le găsim în celelalte epistole ale lui Pavel; aceasta este valabil în mod deosebit pentru diferitele funcții ale Domnului Isus: Apostol, Inițiator și Împlinitor și înainte de toate: Mare Preot. Dar și în acest caz este în legătură cu subiectul deosebit al epistolei către Evrei: interpretarea serviciului divin vechi-testamental în Cortul din pustie și al serviciului jertfelor. De asemenea este important să se accentueze că în întreaga epistolă nu sunt contradicții cu ceea ce Pavel învață în celelalte epistole ale sale. Nu există nicio tensiune doctrinară. Dimpotrivă, așa cum am văzut, un om ca Origenes considera că în epistola către Evrei se pot recunoaște foarte clar ideile lui Pavel.

Rezumând putem constata că nu este nici o dovadă decisivă care să vorbească împotriva calității de autor paulinice a epistolei către Evrei. De altfel nu sunt nici dovezi determinante pentru o astfel de calitate de autor. După părerea mea sunt însă suficiente dovezi care arată clar că Pavel poate fi considerat a fi scriitorul epistolei către Evrei. În afară de aceasta încă ceva: Epistola către Evrei este probabil mărturia cea mai frecventă, cea mai puternică, înainte de toate celelalte epistole, referitoare la gloriile și funcțiile Hristosului înălțat. Nimeni din Noul Testament nu a vorbit așa de minunat despre glorificarea lui Hristos, așa cum a făcut-o Pavel. Epistola către Evrei oferă înainte de toate „interpretarea” care se așteaptă de la un „învățător” – și nimeni din cercul apostolilor nu a învățat așa cum a putut Pavel să învețe. Epistola către Evrei este o mărturie impresionantă dată vechiului popor al lui Dumnezeu – și nimănui nu pare să-i fi fost așa de drag cum a fost lui Pavel.

În încheiere: Scriptura nu face cunoscut cine este scriitorul epistolei către Evrei; însă aceasta poate numai să însemne că faptul acesta nu are importanță decisivă și cu siguranță nu se merită osteneala să se certe în privința aceasta.

2. Destinarii epistolei

Întrebarea referitoare la cine au fost primii cititori ai epistolei către Evrei este mult mai simplă decât cea referitoare la scriitorul ei. Titlul epistolei este clar. „Epistola către Evrei”. Însă pe de o parte desigur titlul nu face parte din textul inspirat, și pe de altă parte titlul nu este foarte clar. Citate din epistola către Evrei și referiri la ea se întâlnesc deja la Clemens din Roma, la Justin martirul, în Păstorul Hermasului, Polycarp și Ignațiu (secolul al doilea). Însă zadarnic se caută acolo titlul „către Evrei”. Un astfel de titlu întâlnim abia la sfârșitul secolului al doilea la Clemens din Alexandria, Irenaeus (cel puțin conform lui Eusebius), Tertulian și în amintitul papirus 46 (totodată și în Sinaiticus, secolul 4, și Alexandrinus, secolul 5). Aceste referiri par să descindă dintr-o tradiție veche, și deoarece nu ne sunt cunoscute alte transmițeri cu privire la destinatari putem considera această tradiție ca fiind destul de serioasă. Dar deoarece ea nu este inspirată, ea nu este capabilă de a fi dovadă. Această tradiție dovedește cel

Introducere (1)

mult că creștinii din secolul al doilea erau de părere că epistola către Evrei a fost adresată evreilor (oricine ar fi putut fi aceștia). Motivele, pe care ei le-au avut pentru aceasta, au fost probabil numai referirile interne, pe care le oferă epistola către Evrei însăși, care ne stau și nouă astăzi la dispoziție pentru evaluare. Mai important decât tradiția este deci întrebarea: Ne oferă epistola însăși referiri cu privire la destinatarii ei? În privința aceasta se pot pune următoarele întrebări:

Este epistola către Evrei adresată creștinilor (iudei și/sau păgâni) în general sau numai unei anumite comunități de creștini?

Este epistola către Evrei adresată creștinilor iudei sau creștinilor dintre păgâni sau la ambele grupe (fie la modul general sau la o grupă mixtă mai mică)?

Unde au locuit destinatarii?

Epistola către Evrei ne oferă următoarele indicii:

Epistola către Evrei nu pare să fi fost o scriere generală, așa cum este de exemplu epistola lui Iacov, care a fost scrisă celor douăsprezece seminții aflate în împrăștiere (Iacov 1.1), ci pare să fi fost adresată unei comunități concrete de creștini:

Este vorba de o grupă cu care scriitorul stătea în legătură: el spera să-i vadă în curând împreună cu Timotei eliberat (Evrei 13.19,23);

Este vorba de o grupă care a trecut prin anumite experiențe triste: luptă, suferință, captivitate și jefuire. Dar ei au avut compasiune și cu acei frați care erau ca și ei în aceleași împrejurări (Evrei 10.32-34); aceste experiențe puteau să devină și mai grave (Evrei 12.4);

Scriitorul a avut parte de experiențe bune cu acești credincioși (Evrei 6.9);

El trebuie însă să le atragă atenția și cu privire la anumite lipsuri: rămânerea în urmă în ceea ce privește cunoașterea adevărului (Evrei 5.11-14) și speranța (Evrei 6.11,12), pericolul de a aluneca (Evrei 2.1) și chiar al căderii (Evrei 3.12; 4.11), neparticiparea la strângerile laolaltă (Evrei 10.25), pericolul amărăciunii (Evrei 12.15) și lipsa de ascultare față de conducătorii lor (Evrei 13.7,17).

Cu toate acestea aceasta nu trebuie să însemne, așa cum s-a presupus de unii, că aici era vorba de o adunare mică în casă, care a renunțat la strângerile generale ale Adunării în favoarea strângerilor în case (compară cu Evrei 10.25). Vom vedea, că aici este vorba mai degrabă de creștini iudei, care erau în pericol să cadă înapoi în iudaism și în practicile iudaice. De aceea în epistola către Evrei poate fi vorba de o părtășie mult mai mare de creștini (iudaici), de exemplu într-o anumită cetate sau într-un anumit teritoriu, unde au avut loc și prigoniri. Aceasta ne conduce de la sine la următoarea întrebare: Este epistola adresată creștinilor iudei și/sau creștinilor dintre păgâni?

Introducere (1)

Făcând excepție de titlul vechi Pros Hebraious („Către Evrei”), în text sunt și referiri la faptul că epistola către Evrei a fost adresată creștinilor iudei:

În Evrei 1.1 este o paralelă clară la „părinți” și „noi”; părinții sunt desigur părinții lui Israel în Vechiul Testament (compară cu Romani 9.5) și „noi” sunt desigur urmașii acestor părinți, deci credincioși din Israel; cuvântul include atât pe scriitor cât și pe destinatari;

În Evrei 2.3 este vorba despre mântuirea despre care mai întâi a vorbit Domnul când era pe pământ, și care apoi „ne-a fost confirmată” prin martorii Lui; „nouă”, aceștia trebuie să fie aceia cărora le-a vorbit și Domnul, acesta este Israel;

Titlul „frați” în Evrei 2.17 trebuie să se refere la ceea ce este în versetul 16: „sămânța lui Avraam”, aceasta este Israel. Însă expresia se referă totodată și la cititori (Evrei 2.11,12; 3.1), aceștia sunt „poporul” din versetul 17, și anume Israel;

„Noi” în Evrei 4.3 sunt aceia la care își găsește aplicarea făgăduinței din Psalmul 95.11, și anume Israel, „poporul lui Dumnezeu” (versetul 9), care nu a fost introdus prin Iosua în țară (versetul 8) și cărora le rămâne păstrată o odihnă de sabbat;

Expresia „moștenitori ai promisiunii” (aceștia sunt Israel) din Evrei 6.17,18 se referă și la cititori („noi”);

În Evrei 9.15 cititorii sunt apălați cu denumirea „cei chemați”, cărora li s-a făgăduit „moștenirea veșnică”. Dar cei care au încălcat „întâiul legământ” erau Israel;

În Evrei 13.13 cititorii sunt priviți ca fiind încă în tabără. Această tabără, aceasta este iudaismul, a împins afară pe Isus;

Sunt și alte locuri în epistola către Evrei în care se vorbește mult mai general despre „popor” (și anume, Israel) și unde se face o legătură clară cu cititorii (Evrei 5.3; 7.5,11,27; 9.7,19; 10.30; 11.25);

Faptul că în epistola către Evrei se presupune o cunoaștere mare a Vechiului Testament dă să se înțeleagă că este vorba de cititori de origine iudaică – chiar dacă trebuie să se recunoască că și creștinii dintre păgâni s-au familiarizat foarte repede cu Vechiul Testament;

Epistola către Evrei pune accentul pe ce este „mai bun” al creștinismului și anume în comparație cu serviciul divin vechi-testamental. Ea arată spre împlinirea cultului levitic, a făgăduințelor și profețiilor Vechiului Testament în Hristos (cu toate că epistola către Evrei nu se referă la iudaismul din timpul cititorilor ei, așa cum face Domnul Isus de exemplu în Matei 23, ci la slujirea în Cortul din pustiu, adică serviciul divin din timpul călătoriei prin pustie; vom reveni la acest fapt ciudat).

Introducere (1)

Și în timpurile de mai târziu au existat comentatori (între alții P. Feine & J. Behm; J. Moffatt; F.D.V. Narborough; G. Vos), care considerau că epistola către Evrei a fost adresată unei grupe de creștini de origine (preponderent) păgână. Pentru aceasta au adus următoarele argumente (chiar dacă nu sunt concludente):

În Evrei 3.12 se vorbește despre decăderea de la „Dumnezeul cel viu”; expresia „Dumnezeul cel viu” stă întotdeauna în contrast cu dumnezeii (fără viață); și de aceea aici trebuie să fie vorba despre o cădere înapoi în idolatrie. – Însă nu s-a dovedit, că expresia „Dumnezeul cel viu” trebuie să stea întotdeauna în legătură cu dumnezeii păgâni; desigur în Matei 16.16 aceasta nu este așa. Dacă în epistola către Evrei ar fi vorba despre pericolul de a cădea din nou în păgânism, ne-am aștepta la referiri la ritualuri păgâne și la servicii idolești; însă acestea lipsesc.

În Evrei 6.1 și 9.14 citim despre „fapte moarte”. Această noțiune se referă mai mult la păgâni decât la iudei. – Însă nu este așa: „faptele moarte” nu au rezultat din fărâdelege (atunci s-ar spune „fapte rele”), ci din împlinirea unei legi moarte (compară cu Matei 23.27; Iacov 2.26; 2 Corinteni 3.6,7).

În Evrei 6.1,2 sunt primele principii ale creștinismului, așa cum au fost aduse păgânilor. – Sperăm să arătăm că aici este vorba de principiile vechi ale iudaismului.

În afară de aceasta mai este susținută o rezolvare intermediară. Conform acesteia, destinatarii trebuie să fi fost o grupă mixtă dintre iudei și păgâni. Dar și această rezolvare nu este justă. Pe de o parte argumentele pentru o grupă de cititori iudaici sunt prea mult accentuate, pe de altă parte de la o grupă mixtă se așteaptă indicii referitoare la controverse iudaice-creștine (ca de exemplu în epistola către Romani), dar care aici lipsesc complet. Când ne vom ocupa mai jos mai detaliat cu țelul și conținutul epistolei, după părerea mea va deveni mai clar că destinatarii trebuie să fi fost iudei.

Dar unde să căutăm din punct geografic pe destinatari? Și aceasta este o întrebare deosebit de grea; s-au făcut așa de multe presupuneri în privința aceasta precum s-au făcut cu privire la scriitorul epistolei. S-a gândit la localități cum ar fi Alexandria, Antiohia, Bereea, Cezareea, Efes, Iamnia, Ierusalim, Corint, Laodiceea, Ravena și Roma. S-a presupus că sunt ținuturi cum ar fi Cipru, Bitinia, Galatia, Grecia, Italia, Capadocia, Licaonia, Pont și Spania. Cele mai multe din aceste presupuneri nu merită să fie menționate aici, deoarece nu sunt indicii pentru ele. Este vorba de speculații pure.

Realmente sunt două presupuneri care merită o analiză mai detaliată: Roma și Palestina (eventual Ierusalim). Punctul de plecare pentru o decizie este interpretarea pasajului din Evrei 13.24: „Cei din Italia vă salută.” Expresia „cei din Italia” poate fi înțeleasă în două feluri:

Persoane care locuiau în Italia și care în momentul acela se aflau acolo; în acest caz scriitorul trebuie să fi redactat epistola pe când era în Italia. Atunci trebuie să căutăm pe destinatari în afara Italiei, și anume probabil în Palestina.

Persoane care descind din Italia, dar momentan locuiesc altundeva; având în vedere faptul că persoanele acestea evident erau cunoscute destinatarilor, se poate considera că destinatarii locuiau în Italia (mai exact: în Roma).

Dacă se ia ca ajutor textul în limba greacă, atunci explicația a doua pare mai plauzibilă: „din” este cuvântul grecesc *apo*, ceea ce înseamnă propriu-zis „cei care sunt din Italia”. Rămâne însă valabilă posibilitatea ca epistola să fi fost scrisă din Italia. Este apoi puțin surprinzător că scriitorul salută din partea tuturor credincioșilor din Italia. Desigur nu este categoric că prin Italia se înțelege Italia din zilele noastre, făcând excepție de întrebarea dacă în timpul acela acolo erau așa de multe adunări. Însă aceasta nu este ceva neobișnuit; în 1 Corinteni 16.19 Pavel transmite și salutările adunărilor din Asia.

Aceia care cred că destinatarii epistolei trebuie căutați în Roma, pe lângă argumentele de mai sus au îndreptat atenția asupra faptului că epistola către Evrei pare să fi fost cea mai cunoscută epistolă în Roma. Epistola este citată pentru prima dată în jurul anului 95 după Hristos de către Clemens din Roma (vezi 1 Clemens 36). Dar aceasta pare să nu fie foarte important, căci Clemens a cunoscut și Epistola 1 Corinteni și Epistola către Efeseni, care de asemenea nu erau adresate Romei. Este foarte posibil ca aceste epistole, ca și epistola către Evrei, să fi ajuns la Roma după câteva decenii. Alte argumente, care pledează pentru Roma, s-ar putea la fel de bine să se aplice și la alte localități. Pare evident că nu este potrivit să se gândească la o anumită localitate, căci atunci în loc de titlul general „către Evrei” s-ar aștepta la o referire clară la locuitorii unei cetăți. Motivul cel mai important pentru care Roma ca destinatar poate fi cu greu luat în considerare constă în aceea că evreii potrivit cu Evrei 2.3 au primit Evanghelia cu semne și minuni direct de la martorii oculari ai Domnului. Aceasta ar fi putut fi așa numai pentru foarte puțini credincioși din Roma.

Motivele pentru care noi ar trebui să căutăm probabil în Palestina pe creștinii iudei, care au primit epistola, sunt următoarele:

Pantaenus și Clemens din Alexandria erau deja de părere că expresia „evrei” se referea la creștinii din Palestina;

Cuvântul „evreu” înseamnă în Faptele apostolilor 6.1 (și probabil și în 2 Corinteni 11.22 și Filipeni 3.5) iudeii din Palestina care vorbeau arameică (cu toate că aceasta nu este o dovadă că așa trebuie să fi fost întotdeauna);

În concordanță cu multele referiri în epistola către Evrei la serviciile divine iudaice, evident cititorii erau familiarizați cu serviciul la Templu din timpul lor, chiar dacă realmente se vorbește despre slujba în Cortul din pustie;

În epistola către Evrei sunt destul de multe referiri la o catastrofă, care urmează să aibă loc, care probabil este căderea Ierusalimului (compară cu Evrei 10.25; 12.27; 13.13,14 „nici o cetate stătătoare”);

Necazurile din trecut, la care epistola către Evrei face aluzie (Evrei 10.32; 12.4) sunt aceleași suferințe pe care le găsim în Faptele apostolilor; conducătorii adormiți din Evrei 13.7 ar putea fi între alții Ștefan și Iacov (Faptele apostolilor 7; 12.2).

Unii comentatori (între alții Moffatt; Feine & Behm) au invocat între altele următoarele obiecții împotriva interpretării că destinatarii epistolei sunt creștinii iudei din Palestina:

Evrei 2.3 nu se poate referi la creștinii iudei din Palestina, deoarece aceștia trebuie să-L fi cunoscut personal pe Domnul; - aceasta nu trebuie nicidecum să fie așa, și cu atât mai mult după o generație.

Evrei 10.34 și 13.5 nu pare să se potrivească în mod deosebit pentru creștinii foarte săraci (compară cu Faptele apostolilor 24.17; Romani 15.26), - aceasta însă poate să fi devenit după un timp altfel prin ajutorul venit din Macedonia și Ahaia (Romani 15.26; 1 Corinteni 16.1-4; 2 Corinteni 11.8,9).

Limbajul epistolei către Evrei este greaca clasică; de ce nu este arameica? – La aceasta este un răspuns: în unele părți ale Palestinei limba greacă era preponderentă. Probabil răspunsul constă și în aceea că scriitorul însuși a văzut importanța epistolei sale pentru alții, și anume pentru creștinii care vorbeau limba greacă. Se poate desigur exclude că epistola este o traducere din arameică (aceasta s-a presupus în vechime); epistola conține într-adevăr anumite semitisme, dar pentru o traducere din arameică se întâlnesc prea multe forme de stil specifice limbii greacă și jocuri de cuvinte (de exemplu jocul de cuvinte cu înțeles dublu al cuvântului *diatheke*; „legământ” și „testament”, în Evrei 9.15-18).